

بسم الله الرحمن الرحيم و الله خير ناصر و المعين ؛

با عرض سلام و احترام :

و آرزوی توفیق الهی به حضور خوانندگان ؛ مطالب حاضر در اجرای دستور مدیر عامل محترم و اجاب فرمایش اعضا محترم هیئت تحریریه مبني بر طرح سلسله بحث های حقوقی بمنظور آشنائی با قوانین موضوعه ، مطالب و مواردی به استحضار میرسد تا انشاء... به مرور مفید فایده باشد .

آنچه که مسلم است ضرورت آگاهی و آشنائی و اطلاع از قوانین در انجام وظائف محوله اجتماعی ، بطور فردی و گروهی ، همانند آگاهی از تعلیم و مبانی شرع انور در انجام وظائف شرعی و بندگی در عبودیت در جامعه اسلامی غیر قابل انکار است و طبعاً فرد آگاه به امور مبتلابه نسبت به فرد نا آشنا متفاوتند لذا توجه دادن نکات مهم و ضروری به احاد جامعه نسبت به امور مربوطه و آگاهی بخشی لازم در این خصوص از نظر و منظر عموم غیر قابل انکار است و در جهت آشنائی انسان با وظائف فردی و اجتماعی و روشن شدن تکالیف نسبت به هر مورد ضروری است تا به اصول تبیینی توسط صاحبان خرد و اندیشه و مورد توافق و قبول عامه آگاه گردد تا در گذر زندگی و بهره از عمر و توان و امکان بسمت سعادت و آسایش و آرامش رهنمون گردد و مقصود و مطلوب حقیقی خود را بیابد که تحقق آن جز به آشنائی قوانین شرعی و اجتماعی نخواهد بود .

از طرفی بمنظور بهره ازموازين قانونی و کشف و آشنائی با روابط موجود في مابين انسانها و دیگر مبانی و روابط حقوقی ، آشنائی با معانی واژه های « قانون » و « حقوق » و « انواع آنها » و غیره بطور اجمال در مقدمه لازم بنظر می رسد که قبلاً به این معانی و انواع آن می پردازیم .

قانون (LAW , LOW)

لغتی است سرپانی به معنی خط کشی بوده است (canom droit) که قوانین وضع شده توسط کلیسا بوده و اما در اصطلاح تعریف قانون : عبارت است از قاعده ای حقوقی که مراجع

قانونگذاری تصویب کننده و معنی دیگر هم : عبارت است از سلسله دستور العمل هائی است که به منظور تنظیم روابط افراد با یکدیگر و افراد با جامعه و جامعه با افراد تدوین می شود که سابقه تاریخی آن به تشکیل جوامع ابتدائی بر میگردد , همانند تصویب نامه و آئین نامه و ... و اما در معنی خاص , در قدیم به نظر قانونی در الواج و کتیه ها بوده که در محل های مخصوص نصب میشد مثل کتیه احورائی در خوزستان و دفتر ثبت املاک جهت تعیین مالیات هر ملک در عصر ایلخانیان گفته می شد .

و در کتاب طب ابن سینا و کتاب اپیکوروس قانون به معنی « قاعده » « اصل » و « آئین » نامبرده شده و در « فقه » اسلام از آن بعنوان « شرع » نام برده می شود .

(1)

انواع قانون بدین شرح است .

1- قانونگذاری : (دارالمشورې) شورې مجلس بوسیله قوانین وضع یعنی (Legislation) و مرجع وضع کننده قانون را قانونگذار گویند .

2- قانون اسلام (قانون شرع) : که شامل سه قسم است ،

الف : آنچه که مستند به کتاب و سنت و سیره ائمه است و در آن مطرح است .

ب: آنچه که در فقه از آن مستندات استخراج کرده اند .

ج : آنچه که در کتاب و سنت و فقه نیامده باشد آنرا عرفی گویند .

3- قوانین در یک دسته بندی دیگر به سه قسم ذیل مطرح شده است .

الف - قوانین : 1/الف : بین المللی : قوانینی هستند که محدوده حاکمیتی آنان به سرتاسر جهان از جمله دریاهای آزاد و فضائی ماوراء کره زمین میباشند .

- قانون محلی : (بین الملل خصوصی) اگر کسی ساکن کشوری دیگری گردد قانون آن کشور (قانون محل) مجری است نه قانون کشور متبوع وی ،

- قانون ملی به است دیگری کشور مقیم که انسانی متبوع دولت قانون (Loi nationale) : اقامت موقت یا دائم .

- قانون محل عقد : (بین الملل خصوصی) قانون حاکم بر عقود در روابط بین الملل ، قانون کشوری است که عقد در آنجا منعقد شده است ولو آنکه عاقد یا عاقدین تابع کشور دیگر باشند .

- نکته : اگر عاقدین تراضی بر حکومت قانون کشور دیگر کنند نافذ است

- قانون محل مال : (بین الملل خصوصی) قانون کشوری که مال مورد دعوی یا وراثت در آن کشور قرار دارد حاکم بر وضع آن مال است ولو آنکه مال تابع کشور دیگر باشد .

- قانون دادگاه محل : قانون (خصوصی الملل بین) (Loi de Juge = Loi de For) lex fori) دادگاهی است که دعوی در آن جا مطرح است .

2/الف : داخلی : قوانینی هستند که محدوده حاکمیتی آنان محدود به مرزهای رسمی یک کشور میگردد .

- قانون اساسی: اصول حکمرانی و سازمانهای راجع به آن و اصول مهم حقوق عمومی آحاد مردم در آن مقید است که اگر کتبی و به تصویب مراجع قانونی مشخص رسیده باشد قانون اساسی نوشته گویند و گرنه عرفی گویند مانند قانون اساسی بریتانیا که در تاریخ ملتی پدید آمده است.

(2)

- نکته: اولین قانون اساسی اسلامی به دست حضرت رسول اکرم (ص) فراهم گردید که نزد مسلمانان به عهد نامه یثرب معروف است.
- و اولین قانونی اساسی در جهان در المواجه بوعجز ترکیه کشف شد که شامل قواعدی است راجع به سلطنت موروثی؛ سلطانی بنام تلپی نویس آن را وضع کرده که در آن حدود حقوق مردم و امراء و پادشاه را وضع نموده است. (عام، داخلی)
- قانون آئین دادرسی (قانون مرافعات) = به مقررات رسیدگی (طریق المحکم که قضات در رسیدگی های مدنی و امور حسبی (قانون آئین دادرسی مدنی) و رسیدگیهای کیفری (قانون آئین دادرسی کیفری) و رسیدگی های اقتصاری و صنف خاص هم از قوانین مرتبط خود متابعت میکند. (داخلی، عام، شکلی)
- قانون برنامه: قانون مصوب 8/12/1334 راجع به برنامه های عمران هفت ساله دوم ایران است. (داخلی، خاص)
- قانون بودجه مدخل آن در که سالانه قانون (Loi de finances) (Loi de budget) عمومی و طرز خرج کردن آنها در فصول جداگانه پیش بینی می شد و اذن هزینه کردن به وزارتخانه ها داده میشود. (داخلی، خاص)

- قانون تذکر : قانون راجع به پاسپورت (روادید) , (داخلی , خاص)

ب - قوانین : 1 / ب : عام : مجموعه قوانینی هستند که شمول آنان نسبت به افراد و موضوعات نیاز به تصریح ندارد .

- قانون مدنی : اهم قوانین موضوعه و وارث فرهنگ اسلامی است که دارای مباحث : اسم و اقامتگاه , احوال شخصیه , حجر و اهلیت , قومیت , حقوق خانواده , اموال و مالکیت , عقود و ایقاعات , که در ایران از سال 1307 تصویب شد. (عام , داخلی , ماهوی)
- قانون مادر (ام المیاب) قواعد : قوانینی است که اساس کار است و در موارد سکوت قانون در جاهای دیگر باید به آن مراجعه کرد مثلاً در مسائل حقوق مدنی و تجارت هر جا که قانون ساکت باشد قوانین بیع قانون مدنی حاکم است و در مسائل استخدامی هر جا سکوت قانون روبرو شوند قانون استخدام کشور ام المیاب است . (داخلی , عام)

- قانون جزاء : در معنی خاص به قوانین گویند که جرمها و کیفر آن را معین کند و در معنی عام علاوه بر جرمها و کیفرها قوانین صلاحیت دادگاههای جزائی و سازمانهای کیفری و قواعد مرور زمان کیفری را گویند که تا زیان آنها (قانون الجنائی) گویند .

- قانون اموال : قانون مالیه عمومی است .
- قانون نامچه . گویند را قوانین مجموعه : Code

(3)

- قانون صوری :. گویند را اساسی قانون بجز ما قانون کلیه Lois formelles
- قانون وضعی (Loi dispositive) (در خارج قوانین الزامی قوانینی وجود دارد که اراده آحاد مردم بر خلاف آنها نافذ نیست و شامل حال مجوران و غیر مجوران است مانند قوانین مالیات و مسئولیت مدنی و آئین دادرسی ، صغیر اگر مال دیگری را تلف کند ضامن است اگر عرضحال از طرف او داده شود باید المصالح تمبر کند ، از عایدات او مالیات باید بدهد بر عکس زکات که بر صغیر نیست زیرا حکم تکلیفی است .

2/ب : خاص :مجموعه قوانینی هستند که ناظر به مورد مصرحه مندرج در آن بوده و مشمولیت خارج از آنان ندارد .

- قانون تجارت : قوانین مربوط به امور تجاری اشخاص (حقیقی و حقوقی) را گویند . (ماهوی)
- قانون چک : قوانین مربوط به چک بعنوان وسیله سهولت مبادله پول و یا انتقال وجه از فردی به فرد دیگر را گویند . (خاص ، داخلی ، ماهوی)

- قانون کار : (نظام العمل والمعمال) قوانین مخصوص ناظر بر مسائل کار و کارگری و روابط کارگران و کارفرمایان است
قانون محاسبات عمومی : مقررات بیان کننده طرز مصرف کردن وجوه عمومی مانند مقررات مناقصه و مزایده و خرید و فروش مایحتاج و اموال دولتی و صرف کردن عایدات دولت بر اساس قوانین بودجه ، (خاص ، داخلی)

- قانون مالیاتی : مجموعه قوانین راجع به تعیین مالیات ها و طرز وصول آنها ؛ (خاص ، داخلی ، ماهوی)
- قانون عرف : بجز قانون اسلام و شرع ما سواي آن را قانون عرف گویند . که در اصل احکام قانون (حکم حکومتی) گفته میشود .
- قانون ثبتی : قوانین فلقد جنبه اثباتی است همانند ماده 10 قانون مدنی ،
- قانون خصوص مورد : قانونی است که در مورد خاص (جزئی منطقی) وضع شده باشد مانند قانون بهره برداری از جنگل ها و ... ؛
- قانون قوتات تحویلیک : (بار نحوی) قوانین قضاء قوم مغمول بود که مطابق عرف آنان در دادگاههای خاص آن قوم به وسیله یا نحو (امیر یا نحو) اعمال میشود .

- قانون اقامت (نظام الماقلامه) : قوانین راجع به اقامت اتباع خارجه در یک مملکت ،
- 34-قانون الامور (قانون قرار مأخوذ) : مجموعه نوشته هائی توسط غازان مغول در

عصر 695-704 هجری در خصوص دفاتر مالیاتی را گویند .

- قانون المده : در عصر ایلخانیان به دفتری که میزان مالیات اشیاء و اراضی در آن از طرف دولت مقرر و نوشته میشد و اساس کار در وصول مالیات ها بوده است گفته میشد .
- قانون آزمایش : در آغاز مشروطه به پاره ای از قانون ها که جنبه آزمایش و موقتی داشت گفته اند ،

(4)

ج- قوانین : 1/ج : ماهوی : قوانینی هستند که در مقام تعیین حکم شارع یا قانونگذار نسبت به روابط افراد میباشند و در یک تعریف دیگر : هر قانونی که بیان احکام و یا موضوعات کند بدون نظر به اختلافات و طرز رسیدگی و اثبات دعاوی مانند قانونی مدنی و تجارت و جزاء بیمه و مالیات ؛

- قانون تعویض (قانون تکمیل) : قوانینی است که مکمل اراده متعلقین (یا ایفای کننده) در زمینه هائی است که آنان سکوت اختیار کرده باشند مصالح عمومی اقتضاء میکند که پیش از بروز اختلافات در متن قانون حل شود .

- قانون اثباتی : هر قانون که وسیله اثباتی امری باشد مانند ادله اثبات دعاوی و امور حسبی و امارات قضائی و قانون ،
- قانون الزامی (Loi imperative) : (به قوانین تکلیفی گویند که الزام مشترک بین امرو نهی باشد .
- قانون اختیاری : قانونی که اجراء آن نسبت به اختیار مردم باشد مانند توافق عقود و ایقاعات ،

2/ج : شکلی : مجموعه قوانینی هستند که در مقام تعیین ترتیب رسیدگی به موضوعات در محاکم و خارج از آن میباشد. و در یک تعریف دیگر : قانون مرافعات و امور حسبی که ناظر به ادله اثبات دعاوی و امور حسبی و شیوه رسیدگی محاکم و سازمان قضائی است مانند قوانین آئین دادرسی مدنی و کیفری ،

- قانون لازم الاجراء (الواجب المتطبیق) : قانونی است که پس از تصویب و نشر در روزنامه رسمی و رعایت مدت مقرر برای اطلاع عامه به اجراء نهاده میشود .